

NEULINGER Ágnes

TÁRSAS KAPCSOLATOK ÉS INTERAKCIÓ A SZABADIDŐSPORTBAN

A sporttermékek iránti kereslet kialakulására a sportszocializáció meghatározó befolyással bír. A sport kiemelkedő szerepet játszik a mai modern társadalomban. Jelentős gazdasági súlyt képvisel, továbbá lehetőséget ad a személyes fejlődésre és a társas kapcsolatok kialakítására, ápolására. Az egyéni személyes előnyök mellett a sportolás támogatása révén a társadalom egészségi állapotának költséghatékony megőrzése is biztosítható. Ezzel együtt hazánkban alacsony a szabadidősportban való részvétel, a lakosság egészségi állapota romlik, az ülő életmód egyre terjed. Az elvégzett kutatás célja az volt, hogy olyan ismeretekre tegyen szert, amelyek segítségével megérthető a sportolást befolyásoló legfőbb tényezők hatása, így az egyén szűk környezetének (család, barátok, iskola) jelentősége, a társas befolyás hazai jellegzetességei. Ezek az ismeretek elősegíthetik mind a profit, mind a non-profit szféra számára a lakosság sikeresebb megszólítását, hozzájárulva egy aktívabb társadalom megteremtéséhez.

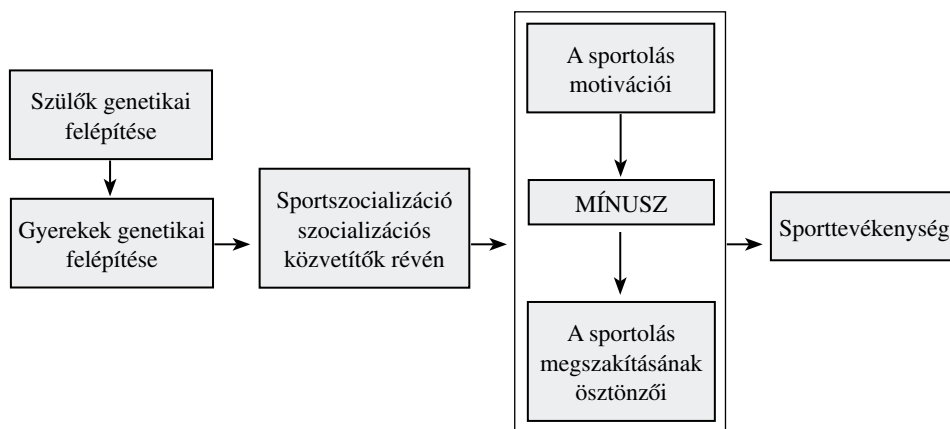
Kulcsszavak: fogyasztói magatartás, szocializáció¹, csoport, szabadidősport

A szocializáció a tanulás elsődleges helyszíne. Az egyén a szocializáció során sajátítja el azokat a képességeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy fogyasztóvá, esetünkben sportfogyasztóvá váljon. A szocializációs folyamat gyermekkorban kezdődik és végigkíséri az egyén teljes életútját. Az 1. ábra a sportszocializáció folyamatát illusztrálja. Kiindulópontja a biológiailag, genetikailag meghatározott felépítés, amely elősegíti vagy gátolja a sport elsajátítását, adott sportág iránti készséget, tehetséget. A meglevő készséget kell az egyénnek továbbfejlesztenie a sporttal való találkozása során. A folyamatot jelentősen befolyásolják a szocializáció közvetítői, így a szülők, barátok, iskolatársak, edzők és a média hatása. Egyidejűleg hatnak ösztönző- és ellenző erők, majd ezek eredője dönti el, hogy az egyén részt vesz-e a tevékenységben. A folyamatot befolyásoló tényezők közvetlenül és közvetve, együttesen hatnak az egyénre.

Számos tanulmány született azzal a céllal, hogy a sportszocializáció folyamatát megértse és megértesse. (Többek között Kenyon – McPherson, 1974; Snyder – Spreitzer, 1973; Greendorfer, 1979; Martin – Dodder, 1991; Woolger – Power, 1993; Mulvihill et al. 2000 munkái). A sportszocializáció azt a tanulási folyamatot jelenti, amelynek során az egyén megtanulja a sporttal való együttélést, megéri a sportkultúrát, illetve szubkultúráit úgy, hogy internalizálja annak értékeit, hiedelmeit, attitűdjeit és normáit (Wann, 1997).

1. ábra

A szocializáció folyamata

Hazánkban Földesiné dr. Szabó Gyöngyi (1998) az idős nők testedzéséről végzett vizsgálatában arra a megállapításra jutott, hogy a legfontosabb ok, amely az idősebb korosztály csekély mértékű sportolását magyarázza, a hiányos vagy teljesen hiányzó sportszocializáció. Az idős nemzedék gyakran nem ismeri a sportolás előnyeit. Ennek a generációnak a gyermek- és serdülőkorában különösen a női sporttal kapcsolatban erős tévhitiek uralkodtak. Hiányzott a sportolásra nevelés, az aktív élet előnyeinek a megértése, megismerése.

A referenciacsoportok szerepe a sportolásban való részvételre

A gyermek szüleit tekinthetjük a legfontosabb szocializációs közegnek. A szülők hatása a gyermek sportolására azonban az életkor függvényében változhat, a sportszocializáció folyamán ható tényezők eltérő módon és súllyal jelennek meg az életszakasztól függően. Több tanulmány (Snyder – Spreitzer, 1973; Greendorfer, 1979; Kenyon – McPherson, 1974; Woolger – Power, 1993; Greendorfer – Ewing, 1981; Martin – Dodder, 1991) foglalkozott a kérdéssel, jellemzően általános és középiskolás, valamint főiskolás, egyetemista diákok körében felmérve a szülei sporthoz való viszonyát. Kevesebb azoknak a tudományos munkáknak a száma, ahol a szülők maguk nyilatkoznak a saját viselkedésükről, szokásaikról (erre példa Mulvihill et al. 2000 vizsgálata).

Woolger és Power (1993) a szülői befolyás öt területét értelmezte: (1) a jóváhagyást, (2) a mintaadást, (3) a várakozásokat, elvárásokat, (4) a jutalmazást/büntetést, valamint (5) az irányítást. Eredményeik szerint a szülői befolyás elsősorban a fiatal gyermekkorban jelentős, majd a tinédzserkor idején már kisebb szerephez jut. Továbbá pozitív összefüggést találtak a gyermek sportban való részvételének mértéke és aközött, hogy a sportolók mennyire észlelték a szülői érdeklődést, bátorítást vagy részvételt.

Néhány tanulmány, így Greendorfer és Ewing (1981) is arra a következtetésre jutott, hogy a szülői bátorítás vagy részvétel elsősorban az azonos nemű gyermek esetében fontos. Bengoechea (2003) is amellet érvel, hogy a szülői hatást bontsuk szét anyai és apai hatásra, ahelyett, hogy együttesen kezelnénk. Mélyinterjúk megkérdezésének eredményeként vitatja Greendorfer et al. következtetéseit, azaz szerinte a szülői befolyás nem feltétlenül csökken a gyermek életkorával. Szerinte a szülők jelentősége azzal együtt sem csökken, hogy a kortársak szerepe központivá válik. Ezzel szemben Mulvihill et al. (2000) eredményei szerint a szülőknek egyre csökkenő befolyásuk van arra, hogy a gyerme-

kük mennyit sportol, továbbá azt állítja, hogy csak csekély mértékben tudják gyermekeiket sportolásra ösztönözni. Érvelése szerint a gyermekek számos tevékenysége nem a családhoz kötődik, hat rájuk a média, és szívesebben töltik szabadidejüket a kortársaikkal, barátaikkal, mint a családjukkal. A szerző tanulmányában 11–15 éves diákok viselkedéséről számolt be, akik szívesebben mennek sportolni a barátaikkal, mint a szüleikkel. Hasonlóan vélekedik Martin és Dodder (1991) is. 504 diákkal készített interjú után azt a következtetést vonták le, hogy a számos sportolásra ható változó közül a szülők szerepe kisebb, mint más egyéb vizsgált elemeké. Szerintük a szülői hatás inkább indirekt módon jelentkezik, így olyan közvetlen erők, mint a másoktól kapott bátorítás, nagyobb szerephez jutnak a sportban való részvétel magyarázatakor.

A Kanadai Fitness és Életstílus Kutatóintézet vizsgálatai megerősítik, hogy a gyermekek sportolására ösztönzően hat a család sportrészvétele. Jellemző, hogy azok a gyermekek sportolnak nagyobb valószínűséggel, akiknek a testvérei vagy a szülei fizikailag aktívak, illetve akiknek a szülei bátorítják őket a sportolásra.

Rao, Childers és Dutta (1991, in: Childers – Rao, 1992) eredményei alapján a családon belüli interakció és kommunikáció befolyásolhatja a márkapreferenciákat és lojalitást, az információkeresés és -feldolgozás mintáit, a médiához való viszonyt, az érzékenységet és az ár-minőség észlelését, megítélését. A szerzők hangsúlyozzák a termékkategória jelentőségét a referenciacsoport befolyásának érvényesülésében. A hatást érinti az, hogy a termék fogyasztása mennyire látható mások számára, illetve milyen társas interakció lép fel ennek során. A fogyasztás szimbolikus értékű, amelylyel a fogyasztó a környezetének is üzen. A társadalmi hovatartozás kifejezésére számos termék és márka közül lehet választani. Ezek közé tartozhat a sportban való részvétel, konkrétan pedig a sportágválasztás. Töröcsik (1998) szerint a szimbolikus fogyasztás értelmetlennek tűnhet, de a jelenség mögött két alapvető motiváció azonosítható:

1. Az önmegnyugtatás, amikor az egyén cselekvése önmaga felé irányul, azaz a fogyasztó maga a termék bírálója, megítélője. Ebben az esetben a fogyasztó érzelmi értékhez jut a termék megvásárlása révén. Emlékeket idéz fel, személyes jelentéssel bír számára a termék. Így a fogyasztó többek között önmagát jutalmazza, kényezteti, védi, nyugtatja a termékkel.
2. Az önkifejezés, amikor az egyén a környezet reakcióira vár és vágyik, ezzel nyugtázhatja a választása, cselekvése helyességét. A fogyasztás/vásárlás célja,

hogyan a fogyasztó hatást gyakoroljon a környezetére. Ezzel az egyén célja, hogy pozitívan befolyásolja a róla kialakuló képet és kifejezze a személyiségét.

A sport esetében ez jelentheti magának a termék-kategóriának a fogyasztását, azaz a tény, hogy a fogyasztó sportol valamit. Kiegészíti ezt a sportágválasztás, illetve bizonyos márkák preferálása mind a szolgáltatóra, mind a sportszerekre vonatkoztatva. Ennek részben befele ható, megerősítő ereje van, részben erős külső üzenettel bír. A sportoló emberhez pozitív asszociációk (erő, vitalitás, magabiztosság), szimbólumok kötődnek.

A szakirodalom – ahogy korábban már kiderült – a szülői befolyás mellett a kortársak, barátok hatását tartja jelentősnek. Bachmann et al. (1993) a barátok szerepének a megnövekedését az általános iskolai évek időszakára teszi. Ugyanakkor árnyalja az ismereteket azzal az eredménnyel, amely szerint az életkor növekedésével a barátok befolyása csak bizonyos termék-kategóriák esetében erősödik. Ezek a termékek pedig elsősorban a látható javak. A fentebb említettek alapján a sportolás is ebbe a kategóriába tartozik, hiszen a sportrésztvétel pozitív, kedvező benyomást kelt a közösségben, sikerességet sugall – akár csak a prémium márkák választása.

Bognár és tsai (2005) tanulmánya szerint az iskolai környezetnek, a testnevelésóráknak döntő hatása van a későbbi felnőttkori fizikai aktivitás minőségére. Aki gyerekkorában megfelelő élményeket és tapasztalatokat szerez a sport terén, legtöbbször felnőttkorában is aktívan, egészségesebben él. Úgy látják, hogy legkésőbb tizenéves korban kell (és lehet) kialakítani a mozgás iránti vágyat és szeretetet, mert akkor az egyén felnőttkorában is könnyebben szán rá energiát, időt és pénzt.

Csepela (2000) szerint a testmozgásnak az egészségmegőrző és -fejlesztő funkcióin túl számos fontos hatása van, amelyekkel elsősorban a szervezett oktatás keretei között találkozhatunk. Minél több hatás éri a személyiséget, annál jobban kibontakozik. A sport területére vetítve ezt: minél több mozgásfajtaival, sportággal, testnevelési játékkal ismerkedik meg a gyermek, annál inkább fejlődik a motoros, a kognitív és az affektív tanulási képessége. Ezzel szemben Iso-Ahola és Hatfield (1986) szerint az iskola befolyása nem elsődlegesen fontos. Szerintük az iskola csak a már meglévő sporttudást finomítja.

Társas interakciók a sportban

A sportban való részvétel időt, pénzt és személyes energiát követel az egyéntől. Ugyanakkor a fizikai aktivitás társas kapcsolatokra is lehetőséget ad, „megteremti

az esélyét annak, hogy új barátokat szerezzünk, hogy fenntartsuk a kapcsolatot a hozzánk közel állókkal és helyet adjunk általános társadalmi interakcióknak” (Alderman, 1974).

A társas kapcsolatok, a társas interakció az egyik legfontosabb és leggyakrabban emlegetett oka a szabadidős tevékenységekben való részvételnek. De vajon a szabadidős tevékenységek kapcsán fellépő társas kapcsolatok jellemzői egyediek és eltérnek a nem szabadidős tevékenységek során tapasztaltaktól? Erre a kérdésre kereste a választ Auld és Case (1997) kutatása, amelyet egyetemisták körében végeztek. Feltáró tanulmányról van szó, így az eredmények nem általánosíthatóak, de az azonosított különbségek figyelemfelkeltőek, jelzésértékűek.

A szabadidős tevékenységek esetében a következő társas interakciókat azonosították a felek között:

1. informálás, tudáscsere,
2. önbecsülés megerősítése,
3. segítség, érzelmi támogatás,
4. elismerés.

Ugyanezek a nem szabadidős társas kapcsolatok esetén kevésbé jellemzőek, kivételt mindössze az informálás, tudáscsere kapcsán találtak. A társas kapcsolat, társas interakció feltételezi két vagy több szereplő részvételét, akik lehetnek egyének, csoportok vagy nagyobb kollektívák (akár nemzetek). A szabadidős társas kapcsolatok területén, hagyományosan, a szabadon választott időeltöltési mód miatt, feltételezzük, hogy ezek az interakciók pozitívak, kellemesek, különben az egyének nem vennének részt ebben a tevékenységben (Stokowski, 1994). Igaz ez abban az esetben, ha a szabadidős tevékenységet, konkrétan a sporttevékenységet tisztán szabadidőnek tudjuk definiálni. Amennyiben bármilyen kötelező elem megjelenik és realiztikusabban, valahol a tiszta szabadság és a tiszta kötelezettség, mint két végpont között helyezük el a vizsgált területet, akkor ez a társas interakció kevésbé pozitív is lehet.

Ez a kollektív közeg a jelenben ad élményt és örömet, amellett, hogy a sportolásnak kedvező hosszú távú, például egészségügyi előnyei vannak. Számos ember azért sportol, hogy a társaság iránti igényét kielégítse. Emellett az is elmondható, hogy a fizikailag aktív emberek jobban néznek ki, egészségesebbnek tűnnek, energikusak, könnyebben tartják fenn az egészséges testsúlyukat, könnyebben kezelik a stresszt, erősebbek az izmaik és a csontjaik, valamint kiegyensúlyozottabbak (Katzmarzyk et al. 2000). De a legfőbb motiváció a társasági szórakozás, amely nem meglepően az egyik legfontosabb ösztönzője a fiatalok sportolásának.

Az empirikus kutatás módszere

Jelen kutatás a társas környezet befolyásának természetét és mértékét vizsgálta az egyén sportolás iránti keresletére. A kutatás első fázisában egyetemi hallgatók által írt esszéket dolgoztunk fel tartalomelemzés módszerével. Az esszékből a hallgatók a sporthoz, sportoláshoz fűződő viszonyukat mutatták be röviden. Cél volt, hogy az egyéni élmények, esetek megismerésével feltárhatóak legyenek a vizsgált terület jellemzői. Az esetek feldolgozása tartalomelemzéssel történt. A tartalomelemzés követelményei az (1) objektivitás, azaz a kategóriák pontos meghatározása, egyértelműsége, (2) a szisztematikusság, a kategorizálás konzisztens végrehajtása, (3) számszerűsítés. (Kassarjian, 1977). A feldolgozás során az esszékből megjelenő gondolatokat a kutatási kérdések szempontjából kategorizáltuk. A kategóriák lefedik az összes olyan választ, amelyek a kutatási kérdések szempontjából relevánsak voltak. A besorolás azonos elvek alapján, következetesen történt. Az eredmények összesítése az SPSS programcsomag segítségével történt, a számszerűsítés az elemzésben megjelenik. Az esszét írt hallgatók a Budapesti Corvinus Egyetem negyedéves, marketing szakirányos hallgatói és a Selye János Egyetem (Révkomárom) harmadéves hallgatói közül kerültek ki. A férfiak és nők aránya közel azonos (44% vs. 56%), a résztvevők 21 és 26 év közöttiek voltak. Összesen 80 esszé feldolgozására került sor.

Az ezt követő kvantitatív kutatás célja az adatok számszerűsítése és az általánosítások megfogalmazása volt, a minta alapján vizsgált populációra. A strukturált adatgyűjtés nagyszámú esetet kezel, az adatelemzés statisztikai (Malhotra, 2002). Jelen kutatás két populációt vizsgált, és erre a két csoportra fogalmaz meg megállapításokat. Az országos, reprezentatív felmérésből kiderül a teljes lakosság sporthoz való viszonya, a sportnak mint témának és mint tevékenységnek a vonzereje, relevanciája. A GfK omnibusz kutatásának keretében lezajlott kérdőíves adatfelvétel a 15-69 éves magyar lakosságra nézve reprezentatív. Kétlépcsős, rétegzett, véletlen mintavételű, személyes, otthoni, CAPI (számítógéppel támogatott) megkérdezés történt. A minta elemszáma 1000 fő, a minta súlyozása többdimenziós. A kérdőív kérdései a sporthoz való viszonyt, illetve a sportolás jellemzőit mérték, a válaszadóra, de a válaszadó környezetére vonatkozóan is. A kérdések között szerepelt, hogy mennyire érdeklik a lakosságot a sporthírek, járnak-e sporteseményekre/mérkőzésekre, sportolnak-e, és ha igen, akkor mit, mióta és milyen gyakran. Továbbá megkérdeztük, hogy sportol-e a környezetük (partner/házastárs, szülők, testvérek, barátok),

illetve milyen élményeik vannak az iskolai testnevelésről. Kontrollcsoportként a sporthoz erősebben kötődő egyéneket kérdeztük meg. A Nemzeti Sport napilap és a Képes Sport hetilap online regisztrált felhasználói körének válaszai jól mutatják a sport iránt elkötelezett csoport véleményét (intenzív sportfogyasztók).² Az online adatgyűjtés révén a sportérdeklődőkön belül is egy bizonyos csoport megkérdezése történt, hiszen az internetezők és ezzel együtt a sportszerető internetezők is általában magasabb végzettségűek és státusúak a teljes lakossághoz, illetve a rendszeres online-használattal nem rendelkező sportszeretőkhöz képest.

A kutatási projekt zárószakaszában mélyinterjú megkérdezés történt. Az interjúk a korábbi két fázis eredményeinek értelmezését támogatták. A beszélgetések középpontjában az egyének sporthoz fűződő viszonya állt, kiemelve a felsőfokú képzésbe való belépés, valamint a munkába állás mint új korszak hatását a sportolásban való részvételre. Két csoporttal készült interjúk (1) a Budapesti Corvinus Egyetem jelenlegi negyed- és ötödéves hallgatóival, valamint (2) korábban az egyetemen végzett, jelenleg az üzleti életben dolgozók körében. Összesen 12 mélyinterjú készült; az első csoportból 4, a másodikból 8 fővel, férfiakkal és nőekkel egyaránt. Az alkalmazott módszer a páros interjú volt.

„A mélyinterjú előnye, hogy elmélyedhetünk alanyunk egyéni gondolkodásában, és alaposan feltárhatjuk élményeit, gondolatait, érzéseit. Ugyanakkor a legideálisabb interjú is megnehezítheti a megkérdező és a megkérdezett között kialakuló szükségszerű feszültség, hiszen egy idegen az, aki a másik személyes dolgairól vizsgálódik. A zavar feloldását segíti egy másik interjúalany jelenléte, ami megerősítést, segítséget ad a megkérdezettnek” (Hoffmann – Kozák – Veres, 2001).

Esetünkben a páros interjú megközelítést támogatta, hogy a sporthoz kötődő múltbeli és jelenbeli élmények, tapasztalatok így könnyebben, gördülékenyebben felidézhetőek voltak. A két válaszadó között kialakuló párbeszéd, az egymásra reagálás dinamizálta a szituációt, informatívabbá tette a beszélgetést, miközben a megértés mélysége nem veszett el.

A kutatás eredményei

A sportolás gyakorisága a korábban mértékhez képest nem változott, a lakosság 69%-a úgy nyilatkozik, hogy sohasem sportol/végez testmozgást. Az országos reprezentatív kutatásból kiderül, hogy a fennmaradó 31%-ból 14% az, aki legalább hetente sportol. Ez a részvételi arány az elmúlt 10 év alatt gyakorlatilag nem változott, hiszen 1998-ban, szintén a GfK által végzett országos reprezentatív kutatás hasonló eredményt mutatott.

Akkor a lakosság 16%-a jelezte azt, hogy legalább hetente végez testmozgást. A teljes lakosság 24%-a mondta azt, hogy szeret sportolni, 41%-uk pedig kifejezetten nem szereti a fizikai aktivitást. Statisztikailag szignifikáns és erős összefüggés van a sportolás szeretete és a sportban való részvétel között. ($\varphi=0,77$). A sportolni nem szeretőknek mindössze 5%-a vesz részt a tevékenységben, jellemzően ritkán, évente néhányszor. Azok közül, akik úgy nyilatkoztak, hogy szeretnek sportolni, mindössze 48%-uk sportol heti rendszerességgel, 20%-uk pedig soha.

A sport megítélése pozitívabb a fiatalok körében. A 15–17 éveseknek az 52%-a, a 18–29 évesek 34%-a szereti a testmozgást. A lakosság férfi tagjai nagyobb arányban szeretik a sportolást (30%), mint a nők (20%). Az esszék eredménye ugyanezt mutatja. A fiatalok nagyobb része (60%) nyilatkozott pozitívan a sportról, valamint látható az érzelmi szempontú különbség a két nem között. A férfiak körében erősebb a sport iránt érzett rajongás, lelkesedés, mint a nők körében (szereti 67% vs. 56%). Akik legalább havonta sportolnak, jellemzően hetente legfeljebb 1,5 órát szánnak a tevékenységre (50%). Mindössze 22%-uk sportol hetente többet, mint 3 óra.

A jelen kutatás eredményei megerősítik, hogy a sportban való részvétel szorosan összefügg az életkorral, az iskolai végzettséggel, valamint az iskolarendszerű képzésben való részvétellel.

A gyermekkor sportolás szempontjából igen jelentős. Ezt jelzi, hogy a rendszeresen sportolók 53%-a gyermekkorában (15 éves kora előtt) kezdett el rendszeresen sportolni. Szignifikáns különbség van e tekintetben a két nem képviselői között. Ugyanezt a különbséget erősítik meg az egyetemisták esszéi alapján készült tartalomelemzés eredményei is. Amíg a nők egynegyede számolt be arról, hogy már felnőtt fejjel, a középiskolás évek után kezdett el rendszeresen sportolni, addig a férfiak körében ez az arány nem éri el a 10%-ot.

A sporttal való első találkozás többnyire emlékezetes – jelzik ezt az esszék és a mélyinterjúk. Az esszét írók nagy része (85%) tudott erre az első találkozásra visszaemlékezni. A felidézett első emlék az esetek döntő többségében

pozitív volt; a válaszadóknak az egyötöde számolt be valamilyen kellemetlen esetről, úgymint erőltetés, kudarc. Az első élmény tipikusan társas közegben történik, ahol ott vannak a barátok, az iskolatársak vagy a szülők, testvérek.

A legalább havonta sportolók sportágválasztásában az egyéni sportok dominanciája a jellemző. A legelső helyen áll a kerékpározás (36%), ezt követi a labdarúgás (32%), majd az úszás (27%) és a futás, kocogás (26%). A labdarúgás kivételével a csapatsportok, úgymint kézilabda, röplabda, kosárlabda elsősorban a még tanuló, 15–17 éves korosztályra jellemzőek.

A kontrollcsoport, azaz a heavy sportfogyasztók, a tervezettnek megfelelően, a sport iránt erősen elkötelezettek foglalja magában. A csoportban a sport iránti érdeklődés kimagaslóan erős; a csoport 54%-a legalább havonta látogat el sportmérkőzésre és 81%-uk legalább hetente sportol. Ennek megfelelően szeretnek is sportolni – 88% nyilatkozott így –, mindössze 10% az, aki szereti is meg nem is, olyan pedig, aki nem szeretné, szinte nincs (1%). Ebben a csoportban sokkal erősebbek a csapatsportok. Vezet a labdarúgás (64,2%), ezt követi a futás/kocogás (40,3%), majd a kerékpározás (28,3%). A választott sportágak esetében az eredmények megfelelnek az országos kutatás eredményeinek; itt is általában a fiatalabbakra jellemzőbbek a csapatjátékok.³

A sportolás ösztönzői

Az országos kutatás eredményei alapján a sportolás legfontosabb okai közé tartozik a (1) jó erőnlét elérése, megtartása, (2) kikapcsolódás, szórakozás és a (3) sportolás szeretete. A társaság inkább a férfiaknak fontos (1. táblázat).

1. táblázat

A sportolás okai

A sportolás okai (%)	Teljes lakosság	Férfiak	Nők	Intenzív sportfogyasztó
Jó erőnlét elérése, megtartása	83	86	80	80
Kikapcsolódás, szórakozás	81	83	78	91
Seretek sportolni	78	83	74	92
Testsúlykontroll, jó alak elérése, megtartása	74	64	86	61
Jó a társaság	66	82	49	79
Stresszlevezetés	63	60	66	65
A barátaim is sportolnak	56	65	46	58
Verseny, versengés, győzelem	30	40	20	63
A szüleim biztatnak	19	20	17	23
A munkahelyemen elvárják	11	13	9	10

Az esszék, illetve a mélyinterjúk eredményeiből kitűnik, hogy a nők gyakrabban sportolnak egyedül, a férfiaknál pedig jellemzőbb a baráti társaságban végzett testmozgás. Ugyancsak inkább a férfiak sajátja, hogy a versengés, a győzelem hajtja őket.

„Szerintem a férfiaknál a sport a harc szinonimája, nagyon beleéli magát az ember és nagyon frusztráló, ha nem úgy sikerül az ütés, ha veszítek, ha rosszabbul megy a játék, mint máskor...” (férfi, 30 éves, dolgozó)

„A sport számomra a versenyről szól.” (férfi, 29 éves, dolgozó)

„A csapatverseny számomra rémálom. Nem vagyok ügyes, nem szeretem, ha más munkája az enyémhez van kötve.” (nő, 22 éves, tanuló)

A 15–17 évesek körében erős a szülői biztatás jelenléte (51%), illetve átlag felett fontos, hogy a barátok is sportolnak (72%). A jó társaság ösztönzőereje az életkor növekedésével egyre kevésbé lesz fontos. A 15–17 éveseknek még 82%-a említette; a 18–29 évesek 73%-ának, a 30–39 évesek 72%-ának fontos, majd ezt követően az értéke tovább csökken. A 60 év felettieknek már csak 13%-a jelölte meg a sportolása indokaként.

Az intenzív sportfogyasztók (kontrollcsoport) motivációi a fentiekől részben eltérőek. Hangsúlyosabb szerepet kap a sportolás szeretete, a szórakozás/ki kapcsolódás, a jó társaság és a versengés/győzelem. Ugyanakkor kevésbé fontos a testsúlykontroll. A csoport demográfiai összetétele ebben az esetben csak részben állhat az eltérés háttérében. A testsúly kisebb fontossága magyarázható a nők alacsony jelenlétével a csoporton belül, de itt a társaság és a győzelem sokkal erősebben motivál, azaz az intenzív sportfogyasztó csoport e tekintetben magasabb eredményt produkált, mint ami általában a fiatalabbak és a férfiak körében jellemző.

Az esszék eredményei alapján a sporthoz kapcsolódó, leggyakrabban említett pozitív asszociációk között megtalálható a társas környezet is. A legtöbbször említett elemek a következők:

- (1) a sportolás felfrissítő, feltöltő ereje,
- (2) a sport szerepe az egészséges életben, illetve
- (3) a társaság fontossága.

A társas interakciók egyértelmű pozitív szerepet játszanak. Ösztönzik a részvételt, feloldják a sportoláshoz kötődő nehézségeket, úgymint fizikai megterhelés vagy egyhangúság. Amennyiben elmarad a siker, ha nincs társas támogatás, akkor a sport negatív vonásai még erősebben megjelennek.

A társas környezet befolyása a sport iránti szükséglet kialakításában

Az egyén társas környezetének (partner/házastárs, szülők, testvérek, barátok) sportolási szokásaira vonatkozó kérdésekre is a válaszadók adtak feleletet. A mások szokásairól szóló beszámolóknál nagyobb a bizonytalanság abban, hogy az adatok mennyire pontosak. Értelmezhetjük azonban a válaszokat úgy, hogy amennyiben az egyén nem tud arról, hogy a szülei, testvérei, barátai vagy házastársa, partnere sportol-e, akkor számára az illető sportolása nem létezik, akkor sem, ha valójában ez nem így van. Az itt kapott eredményeket az egyén sportolására való hatás szempontjából vizsgáljuk. Feltételezhetjük, hogyha a válaszadó számára rejtett környezetének a sportolása, akkor nem is hathat rá.

Nem meglepő, hogy a kérdőívnek ebben a részében megnőtt a kérdésekre nem válaszolók vagy „nem tudom” választ adók aránya, illetve sokakra nem vonatkozott a kérdések egy része. Legkisebb válasz kiesés a partner/házastárs esetében volt (23%), míg a legnagyobb a harmadik testvér esetében (44%). A sportolásban való részvételre adott válaszok kategorikus változók formájában álltak rendelkezésre, így az egyes társas tényezők (partner/házastárs, szülők, testvérek, barátok) sportolása és a válaszadó sportolása közötti összefüggést keresztábrával vizsgáltuk. A keresztábra statisztikáiból χ^2 próba segítségével értékeltük a változók közötti szisztematikus kapcsolat meglétét, valamint a táblázatban megfigyelt összefüggés statisztikai szignifikanciájának mérését. A változókat „sportol” és „nem sportol” bontásban használtuk, annak érdekében, hogy a cellánként szükséges elemszám mindenhol biztosítva legyen. Mivel az elemzés 2×2 -es táblákra vonatkozott, a kapcsolat erősségének értékeléséhez a ϕ mutatót használtuk (Malhotra, 2002).

A megkérdezettek szerint a szülők sportolása egyáltalán nem jellemző. Az édesanya esetében a válaszadók 3,5%-a, az édesapa kapcsán 3,2%-a jelezte, hogy szoktak sportolni (25%–28%-os nem válaszolási arány mellett). Amennyiben a szülők sportolása és a válaszadó sportolása közötti összefüggést vizsgáljuk, akkor kiderül, hogy a két változó közötti kapcsolat statisztikailag szignifikáns, ugyanakkor ez a kapcsolat gyenge ($\phi=0,2$ az anya és szintén $\phi=0,2$ az apa esetében).

A tartalomelemzés és mélyinterjúk eredményei további részleteket árulnak el a szülők befolyásáról. Az esszékben jellemzően támogatónak írják le a szülőket a hallgatók, ugyanakkor csak néhány esetben fordult elő a mai napig aktívan sportoló szülő. Gyakrabban volt jellemző a régebbi, fiatalkori sportolás. A szülők sportoláshoz való viszonya jellemzően pozitív; erős kisebb-

ségben vannak azok, akiknek a szülei negatívan vagy közömbösen állnak hozzá ehhez a kérdéshez.

„Húsos gyerek voltam, a szüleim próbálkoztak, beíratk ide-oda, de nem jött be. Aztán felső tagozatban megnyúltam, elkezdtem kosarazni, az iskolai csapatban benne voltam, ez motivált. Édesapám szokott sportolni, ő vitt el először kosarazni. Anyu szerintem sohasem sportolt.” (férfi, 28 éves, dolgozó)

Nagyon fontos az is, hogy az esszékben felidézett első emlékek közel fele a szülőkhöz vagy a családhoz kötődött, illetve, hogy egy-egy kivételtől eltekintve ezek pozitív emlékek. Ugyanezt erősítik meg a mélyinterjúk is. Többen beszámoltak arról, hogy a szülei biztatták, illetve beíratk őket sportolni. Ez a biztatás az esetek többségében úgy történt, hogy közben a szülők maguk nem sportoltak. A korai megismerkedés az aktív étellel azt is jelentheti, hogy az egyén már korán elkezd megtapasztalni a sportnak mint tevékenységnek a sajátosságait – örömeit és nehézségeit (2. táblázat).

A szülők befolyása a sportolás iránti igény kialakítására

Első élmény	Emlékezetes, gyakran kötődik a szülőkhöz, a családhoz
Ösztönzés	Elsősorban verbális szinten érvényesül
Mintaadás hiánya	Az ösztönzés nem jelenik meg a példamutatás szintjén
Korlátos érvényű	Az iskolai évektől kezdődően gyengül a hatása

A magyar lakosság az iskolai testnevelésórákra általában pozitív érzésekkel emlékezik vissza. Az általános iskolában a lakosság 60%-a szerette a testnevelésórákat és mindössze 22% értékelt ezeket negatívan. Ugyanilyen eredményt hozott a testnevelő tanár megítélése; 66%-uk szerette általános iskolai testnevelő tanárát, 13% jelezte azt, hogy nem. A középiskolás időkre a pozitív vélemények aránya épp csak egy kicsit gyengébb. Amíg a középiskolai testnevelésórákat 55% szerette, addig 24% negatívan nyilatkozott; a tanárt 60%-uk értékelt pozitívan és 13%-uk negatívan. Ezek az eredmények nemzetközi összehasonlításban közepesek.

Huszár – Bognár (2006) finn–magyar kutatása a hazai fiatalok esetében rosszabb eredményre jutott.⁴ Kutatásuk ugyanakkor kis mintás volt, valamint nem volt a teljes lakosságra nézve reprezentatív. A magyar diákok 46%-a szerette és 25%-a nem szerette az iskolai testnevelést, a testnevelő tanár kapcsán 64% nyilatkozott kedvezően és 20% kedvezőtlenül. A finn fiatalok 70%-a szerette az iskolai testnevelést, miközben olyan, aki ne szerette volna, nem volt. Hasonló a helyzet a tanárral; 89% szerette iskolai testnevelő tanárát, 3% pedig nem.

A tartalomelemzésből és a mélyinterjúkból kiderül, hogy milyen tényezők állhatnak a pozitív, illetve negatív élmények hátterében. A kvalitatív kutatás eredményei szerint egyértelműen kedvező hatással van a sportoláshoz való viszonyra, illetve magának a testnevelésóráknak a megítélésére, ha a tanár az elvárásainak a megfogalmazásakor figyelembe veszi a diákok képességeit, azaz elfogadja a képességekből adódó korlátokat, és nem követel lehetetlent. Ezzel az esszéírók, illetve a mélyinterjú alanyai egyöntetűen egyetértettek.

Ez nem jelenti ugyanakkor azt, hogy a kihívásmentesség lenne az elvárás, sokkal inkább utal arra, hogy a diákok megfelelő ösztönzése és az egyéni képességek szerinti értékelés mennyire fontos. A megkérdezettek válasza alapján nem egyértelműen eldönthető, hogy mi a kedvezőbb hatású: ha az órán fegyelmelzetten a tanmenetet követik, sok sportág megismerésével és a teljesítmény mérésével, vagy ha az órák inkább játékosak, valamilyen közös játékkal, pl. focizással vagy kosarazással. Azok, akik inkább csak játszottak a testnevelésórákon, általában szerették azt. Azok, akik a „szigorú” tanmenetet követő órákon vettek részt, jellemzően arról számoltak be, hogy eleinte nem szerették/nem értékelték, miért van erre szükség, csak később értékelték azt. Egy részük már akkor, iskolásként, egy részük pedig ma, visszaemlékezve az akkori időkre.

2. táblázat

„A gimnáziumi testnevelő tanárom meghatározó volt az életemben. Nagyon komolyan vette, megadta a módját. Dogát írtunk tesiből! Eleinte nem szerettük, mert mások egész órán fociztak. De foglalkozott velünk, meghajtott minket és igaza volt. Nagy szerepe volt abban, hogy megszerettette a sportot velem.” (férfi, 30 éves, dolgozó)

Azok, akik nem kedvelték a testnevelésórákat, három tényezőt említettek a leggyakrabban: az erőltetést, az ügyetlenséget és az osztályzást. A férfiak esetében többször is előfordult az, hogy az általános iskolához képest a középiskolai testnevelésórákat pozitívabban értékelték. Úgy érezték, hogy ekkorra erősödtek meg, vagy lettek épp magasabbak, így a sport több örömet adhatott számukra.

A lakossági megkérdezés tanúsága szerint az iskolai testnevelés megítélése kedvezőbb a férfiak, mint a nők körében. Az általános iskolában a férfiak 68%-a, a nők 53%-a szerette ezeket az órákat. Ez a tizenöt százalékos különbség a középiskola esetében is megmarad, a férfiak 63%-a, a nők 48%-a kedvelte a testnevelésórát a középiskolában.

A felsőfokú oktatás testnevelésórái már csak a válaszadók kis része számára volt releváns (a megkérdezettek 18%-a válaszolt erre a kérdésre). Itt a legkisebb az órák kedveltsége és ezzel együtt a tanár megítélése. A felsőfokú képzésben 48% szerette a testnevelést, a tanárt pedig 49%. Az órát nem szeretők 33%-ot tesznek ki, a tanárt nem kedvelők pedig 21%-ot. Az esszékből és mélyinterjúkból is kiderül az, hogy a felsőoktatásba való belépés nem kedvez a sportolásban való részvételnek. Ebben az időszakban sok más impulzus éri az egyént, amely mellett a sport háttérbe szorul. Nem marad el feltétlenül, csak a korábbi évekhez képest kisebb szerepet kap. Főképp a középiskolás évekhez képest nagy a visszaesés, hiszen azokat az éveket érzik a legtöbben a leginkább sportintenzív időszaknak. Ezzel együtt jelenik meg az, hogy az egyetem – a Corvinus egyetem jelenlegi és korábbi hallgatóinak tanúsága szerint is – nem támogató a sportolás szempontjából. Nem érzik elvárásnak, hogy sportoljanak, és jellemzően a környezetüknek is csak kis hányada jár el mozogni, sportolni.

Amennyiben a testnevelésórák és a válaszadó sportolása közötti összefüggést vizsgáljuk, akkor kiderül, hogy a két változó közötti kapcsolat statisztikailag szignifikáns mind az általános iskola, mind a középiskola esetében. A kapcsolat erőssége azonban mind a kettőnél gyenge, bár a középiskola hatása erősebb, mint az általános iskoláé. ($\varphi=0,22$ az általános iskola és $\varphi=0,3$ a középiskola esetében). Ugyanez igaz a testnevelő tanár szeretete és az egyén sportolása közötti összefüggés kapcsán. A kapcsolat statisztikailag szignifikáns, de nagyon gyenge mind a két iskolatípus esetében ($\varphi=0,09$ az általános iskola és $\varphi=0,18$ a középiskola esetében). A férfiak és nők között ebben a tekintetben nem látható különbség (3. táblázat).

3. táblázat

Az iskola szerepe a sportszocializációban

Tanítás	Az iskolában elsajátíthatók a játék szabályai, a gyermek számos sportággal ismerkedhet meg
Önismeret	A sokféle sportág kipróbálása támogatja a tehetség felfedezését, a képességek, határok megismerését
Közösség	Az iskolatársakkal való közös sportolás a közösségi élményt erősíti
Elsődleges	Úgy tűnik, hogy a szülők helyett az iskola szerepe fontosabb a sportszocializációban

A sportolás és az életkor közötti összefüggésnek megfelelően – az életkor növekedésével a sportolási részvétel csökken – a megkérdezettekhez képest az idősebb korosztályhoz (szülők) tartozók esetében a legkisebb a sportrészvétel, a kortársaknál hasonló, a fiatalabb generációra pedig (azok esetében, ahol gyermekek is vannak) magasabb aktivitás a jellemző. A lakossági kutatásban a megkérdezetteknek a 15%-a jelezte azt, hogy házastársa/partnere szokott sportolni (ezen belül a legalább heti rendszerességgel sportolók aránya 5%). A testvér esetében hasonló az arány (15,1%), míg a barátoknál ez magasabb, összesen 28,6% (továbbá legalább hetente sportol 14,7%). Mind a három csoport esetében a kortárs sportolása és a megkérdezett sportolása között van szisztematikus, statisztikailag szignifikáns kapcsolat. Ez a kapcsolat a barátok esetében a legerősebb, ezt követi a testvér és a házastárs/partner hatása.

A házastárs/partner sportolása és az egyén sportolása közötti összefüggés közepes ($\varphi=0,47$). Ez a kapcsolat a férfiak körében hasonló, mint a teljes lakosságnál ($\varphi=0,44$), a nők esetében szintén ($\varphi=0,51$). Életkor tekintetében a 21–30 év közöttieknél a partner/házastárs sportolásával enyhén gyengébb kapcsolatban áll az egyén sportolása ($\varphi=0,39$). Ez a kapcsolat a 31–40 év közöttiek ($\varphi=0,54$) és a 41 év felettiek esetében ($\varphi=0,48$) is megegyezik a teljes lakossági értékkel.

A testvér (ha több van, akkor a legidősebb testvér) sportolása közel ugyanolyan erős kapcsolatban van az egyén sportolásával, mint a házastárs/partner esetében ($\varphi=0,45$). Itt is, a nők esetében közel ugyanolyan mértékű a kapcsolat erőssége ($\varphi=0,48$), mint a férfiaknál ($\varphi=0,43$). Az összefüggés az életkor növekedésével gyengül, azaz a legerősebb a 15–20 éveseknél ($\varphi=0,57$). Az ennél idősebbeknél a kapcsolat már a közepesnél gyengébb (21-30 éveseknél $\varphi=0,38$, 31–40 éveseknél $\varphi=0,35$).

A barátok esetében található a legerősebb kapcsolat az egyén sportolásával. A legfontosabb barát esetében a kapcsolat a közepesnél erősebb ($\varphi=0,65$), de a második és a harmadik legfontosabb barátként megjelöltekénél is 0,6 körüli a φ értéke.

A barátok szerepe a férfiak körében ennél is erősebbnek tekinthető ($\varphi=0,68$), a nők esetében pedig a teljes lakossági értékhez hasonló, a közepesnél erősebb ($\varphi=0,60$). A 15–20 éveseknél a kapcsolat kifejezetten erős ($\varphi=0,76$), majd ez az idősebb korcsoportokban csökken (21-40 évesek: $\varphi=0,58$; 41 év felett: $\varphi=0,54$), de így is közepes erősségű marad.

Az esszék és a mélyinterjúk is megerősítik a baráti társaság jelentőségét. Ahol a barátok számára a sport fontos, a társaságban a megítélése pozitív, ott az egyén is nagyobb valószínűséggel szereti azt, illetve sportol aktívan. És ugyanez igaz fordítva is; ahol a barátok körében inkább negatív vagy közömbös a sport megítélése, ott az egyénnek is nagyobb valószínűséggel lesz ez a véleménye (4. táblázat).

4. táblázat

A kortársak befolyása a sportolásra

Azonnali öröm, élvezet	A közös játék, a támogató környezet rövid távon, továbbá érzelmi szinten biztosítja azt, hogy érdemes legyen sportolni
Stabilitás	A jó társaság bent tart a tevékenységben, a megszokott környezet a sportolás lehetőségét, feltételét jelenti, főképp a csapatjátékok esetében. Van kivel és van hol játszani, nem kell új csapatot keresni, szervezni
Hasonló tudás-, edzettség-, tehetség szint	Nagyobb élvezet hasonló szinten levőkkel együtt játszani, a nagy tudásbeli különbség mindkét fél számára megöli az örömet
Támogatás	Egymás megerősítése, biztatása, fejlesztése, akár a sporttevékenységen kívül is

Ahogy az interjúkon többször is elhangzott: *„Én mindig a barátaimmal sportoltam” (férfi, 29 éves, teniszszek)* vagy *„Gyakorlatilag mindenki focizik a környezetemben. Már mint a fiúk. A lányok pedig jellemzően valami ugra-bugra.” (férfi, 27 éves, focizik)*

„Több helyet is kipróbáltunk. Fontos, hogy jó legyen a társaság. Magasabb szinten lennénk, mehetnénk, de itt érzem jól magam.” (férfi, 23 éves, tanuló)

„Élvezet együtt játszani az emberekkel. Önbizalmat ad. Jó az összetartás.” (férfi, 23 éves tanuló)

„Rossz érzés, ha jobb vagy. Nem lehet rendesen játszani. Idegesít, ha valaki bénán dob. De ez inkább társas esemény, nem veszi komolyan az ember. Ha komolyan venném, nagyon zavarva.” (férfi, 30 éves, dolgozó)

„Nagyon sok mindent csináltam, de azért maradtam a küzdősport mellett, mert ott a társaság a második családom lett a középiskola alatt.” (nő, 22 éves, tanuló)

Az életmódváltozás hatása a sportfogyasztásra

Korábbi kutatások is megerősítik azt, hogy az életkorral, az iskolarendszerű képzésből való kilépéssel csökken az egyén sportrésztvétele. Az esszék tartalomlemzése során kiderült, hogy az egyetemisták esetében az egyetemi élet milyen jelentős változást okoz a sporthoz való viszonyban.

Az általános és középiskolás éveket jelölték meg a megkérdezettek a sportolás szempontjából a legintenzívebb időszakoknak. Az egyetemisták és a már dolgozók

is úgy meséltek az ezt követő egyetemi évekről, mint amikor minden korábbi megszokás, rutin felborult. Minden egyetemista esetében bekövetkezhet ez a változás, de minél nagyobb a távolság a szülői környezet és az egyetemi közeg között, a változás annál drasztikusabb.

Az egyetemi élet a következő tipikus változásokat hozza:

- (1) a döntési szabadság felerősödése: a nap időbeosztásában, a tevékenységek megválasztásában,
- (2) az egyéni felelősség megnövekedése: óralátogatás, tárgyfelvétel, tanulási rend kialakítása,
- (3) lakóhely/lakóközösség megváltozása: több esetben új városba költözés, a szülők helyett másokkal együtt vagy egyedül élés, helyismeret kialakítása,
- (4) az egyénnel szembeni elvárások megváltozása: szülői kontroll helyett a kortársak erősebb jelenléte, új számonkérési rendszer, szakmai elvárások, új életstílusmodellek.

Ezek eredményeképpen a korábbi szokások megváltoznak, a prioritások átalakulnak. A sport tipikusan hátrébb kerül, nagyon sok új, vonzó lehetőség kipróbálása hívogat. A nagyváros lehetőségei mellett az egyetem és a kollégium által kínált programok sokasága köti le a figyelmet és az időt. Ezt az új helyzetet meg kell tanulni kezelni, idő kell ahhoz, hogy a kínálatból mindenki megtalálja a hozzáillőt. Ha ez a letisztulás megtörtént, akkor léphet vissza, erősödhet meg nagyobb eséllyel az egyén életében ismét a sport. Ez sok esetben csak a munkába állással történik meg, amikor az élet ismét kiegyensúlyozottabb, tervezhetőbb keretek közé kerül.

„Amikor elkezdtünk dolgozni, akkor az esték szabadak lettek, ki lehetett szűrni egyet, amikor megyünk. Így három év kihagyás után elkezdtük ismét rendszeresen focizni.” (férfi, 28 éves, dolgozunk)

„Iskolásként sportoltam legtöbbit. Az egyetemi élet, rendszertelen élet. Más dolgok váltak fontossá.” (nő, 26 éves, dolgozik)

„Most annyi mindent csinál az ember, hogy semmit sem csinál.” (nő, 22 éves, egyetemista)

„Az egyetemen most kell kapcsolatokat építeni, pedig szerettem a sportot mindig, de most ennek a rovására megy.” (nő, 22 éves, egyetemista)

Összefoglalás

A társas környezet támogató hatását mind az országos lakossági felmérés, mind a tartalomelemzés és a mélyinterjúk eredményei alátámasztják. A társas közeg minden vizsgált tagjának sportolása összefüggésben áll az egyén sportolásával, az összefüggések erőssége azonban különböző. A kvalitatív eredményekből egyértelműen kiderül, hogy a társaság, a sportolás személyi környezete élményt visz a sporttevékenységbe, motivál, megerősít.

Woolger és Power (1993) tanulmánya szerint a szülői befolyás elsősorban a gyermekkorban jelentős. Jelen kutatásban a 15–17 évesek körében volt a legmagasabb a szülői biztatás jelenléte, így az beigazolódott, hogy a szülői oldalról érkező ösztönzés ekkor a legjellemzőbb. Beigazolódott, hogy a fiatal felnőttkorban a barátok, kortársak jelentősége a legfontosabb, igaz a szülői hatásnak a csökkenése nem volt értelmezhető.

A lakossági felmérés mellett a szülők bátorításának a jelentőségét erősítik meg a tartalomelemzés és a mélyinterjúk eredményei is. Jelen kutatás csak gyenge összefüggést talált a szülők sportolása és az egyén sportolása között. A barátok esetében a korábbi feltételezés minden részletében megerősítést nyert. A szakirodalommal megegyezve a kortársak és barátok szerepe a legjelentősebb a sportolásban való részvételkor. Ez derül ki a lakossági kutatásból, és ezt erősítik meg a tartalomelemzés és a mélyinterjúk eredményei is. Ugyanakkor abban van különbség, hogy ez a hatás nem a szülői mellett, hanem azt megelőzve érvényesül minden korcsoportban, férfiak és nők esetében, iskolai végzettségtől függetlenül. A barátok sportolását találta a kutatás legerősebb összefüggésben az egyén sportolásával.

Az országos kutatás eredményei alapján nem nyert megerősítést az, hogy az iskolai testnevelés megítélése összefügg az egyén későbbi sportolásával. Bár a

két tényező között van szisztematikus kapcsolat, de a kapcsolat gyenge. A 15–17 évesek körében található mindössze erősebb összefüggés, de számukra az általános iskola a közelmúlt, a középiskola pedig a jelen. Így megállapítható, hogy a testnevelésóra hatása jelentős akkor, amikor hat, de a későbbiekben más tényezők veszik át a helyét (5. táblázat).

A magyar lakosság 69%-a sohasem sportol, és ugyanígy a lakosság 69%-a soha nem látogat el sportmérkőzésre. Mind a résztvevői, mind a nézői sportrésztvétel kismértékű, azaz jelenleg hazánkban a sportfogyasztás alacsony. Ezzel együtt a lakosság 41%-a kifejezetten nem szeret sportolni. A nőknél a sportszocializáció általában másképp valósul meg, mint a férfiaknál. A lányok esetében ritkább, hogy a sportolás és a szabadidő eltöltése, a barátokkal való találkozás egybeesik. A nők motivációi mások, a sportot gyakrabban tekintik eszköznek (pl. a jó alak eléréséhez, stresszlevezetéshez), a férfiak körében jellemzőbb, hogy a sportolás maga a végcél. Emellett nagyobb mértékben jellemző rájuk, hogy a barátaik, a jó társaság miatt sportolnak. Könnyebben kerülnek kapcsolatba a sporttal, természetesebben lép be a fizikai aktivitás az életükbe.

Jelen kutatás eredményeiből kiderül, hogy hazánkban a társadalmi környezet a fizikai aktivitást, a sportolásban való részvételt csak gyengén támogatja. Beigazolódott, hogy a társas környezet jelentősége kiemelkedő a sportolás iránti igény kialakítására. A jelen sportolását elsődlegesen a jelen társas környezete, és azon belül is a barátok fizikai aktivitása befolyásolja. Meghatározó, hogy sportol-e bárki az egyén környezetében, tud-e valakihez csatlakozni, bevett szokás-e számára az együtsportolás másokkal vagy sem. Ugyanakkor nem jellemző ma Magyarországon, hogy a család megteremti a sportszeret iránti igényt. Ez felértékeli az iskola szerepét; kiemelten fontos, hogy a gyermekek meg tudják szeretni a sportolást az oktatás keretei között. A sportszocializációban a

5. táblázat

Az összefüggés erősség az egyén és környezetének sportolása között (φ -érték)

φ -értékek	Totál	Férfi	Nő	15–20 éves	21–30 éves	31–40 éves	41 év felett
Apa	0, 2	–	–	–	–	–	–
Anya	0, 2	–	–	–	–	–	–
Általános iskola	0, 2	0, 2	0, 2	0, 5	0, 4	0, 3	0, 2
Középiskola	0, 3	0, 3	0, 3	0, 7	0, 3	0, 3	0, 3
Testvér	0, 5	0, 4	0, 5	0, 6	0, 4	0, 3	–
Barát	0, 6	0, 7	0, 6	0, 8	0, 6	0, 6	0, 5
Házastárs, partner	0, 5	0, 4	0, 5	–	0, 4	0, 5	0, 5

családi elem gyengesége miatt a testnevelésnek kiemelkedő szerephez kell jutni. Az iskolai oktatásban a sporttal való találkozás lehetővé teheti, hogy a rendszeres fizikai aktivitás az egyén életének részévé váljon, és ezen a piacon kereslettel jelentkezzen.

Lábjegyzet

- ¹ Szocializációnak nevezzük azokat a folyamatokat, amelyeken keresztül az emberek kifejlesztik értékeiket, motivációjukat és szokásaikat. (Hawkins-Best-Coney, 1992, in: Hofmeister, 2003)
- ² Az adatfelvétel a Ringier Kiadó Kft. kutatási projektjének részeként zajlott.
- ³ Az intenzív sportfogyasztó kontrollcsoportban több a férfi (67,5%), valamint jelentősen nagyobb a fiatalabbak aránya (42%-uk 17 év alatti, 32% 18–29 év közötti és csak a fennmaradó 26% idősebb 30 évesnél). Ugyanakkor lakóhely szempontjából az országos reprezentatív mintához képest nem nagyok a hangsúlyeltolódások; 10%-kal kevesebb a községekben lakók jelenléte, ami Budapest és a megyeszékhelyek arányához adódik hozzá.
- ⁴ Kutatás finn (N=63) és magyar (N=57) fiatalok körében, a kutatás nem bontja szét az iskolai testnevelés-megítélést általános és középiskolára.

Felhasznált irodalom

- Alderman, P.B.* (1974): Psychological Behavior in Sport, pp. 64–71, W.B. Saunders Company
- Auld, C.J. – Case, A.J.* (1997): Social Exchange Processes in Leisure and Non-leisure Settings: A Review and Exploratory Investigation, *Journal of Leisure Research*, Nr. 2., pp. 183–200.
- Bachmann, G.R. – John, D.R. – Rao, A.R.* (1993): Children Susceptibility to Peer Group Purchase Influence: An Exploratory Investigation, *Advances in Consumer Research*, Vol. 20, pp. 463–468.
- Bengochea, E. G.* (2003): The Interpersonal Context of Adolescents' Sport Motivation, *Research Update*, Vol. 10, No. 3, September
- Bognár J. – Tóth L. – Baumgartner E. – Marina I. Salvara* (2005): Tanulás, célok és testnevelés: Előtanulmány az általános iskola felől. In IV. Országos Sporttudományi Kongresszus Tanulmánykötet II. 29–34.
- Canadian Fitness and Lifestyle Research Institute: The Research File – Understanding Youth Physical Activity*, 00- 05, <http://www.cflri.ca/pdf/e/rf0005.pdf>
- Childers, T.L. – Rao, A.R.* (1992): The Influence of Familiar and Peer-based Groups on Consumer Decisions, *Journal of Consumer Research*, September 1992, pp. 198–211.
- Csepela, Y.* (2000): „Örömtestnevelés?” – Gondolatok a testnevelésről, a sportról a 21. század küszöbén, *Új Pedagógiai Szemle*, Nr. 10
- Földesiné dr. Szabó Gy.* (1998): Idős nők testedzéséről szociológiai nézőpontból. *Sporttudomány*, 3. sz. 12–15.
- Greendorfer, S.L.* (1979): Differences in Childhood Socialization Influences of Women Involved in Sport and Women Not Involved in Sport, In: *Applied Sociology of Sport*, Human Kinetics Books, pp. 111–124, Edited by Yiannakis, Andrew – Greendorfer, Susan L.
- Greendorfer, S.L. – Ewing, M.* (1981): Race and gender differences in children's socialization into sport, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, Vol. 52, Nr. 3, pp. 301–310.
- Hawkins D.I. – Coney, K.A.* (1974): Peer Group Influences on Children's Product Preferences, *Academy of Marketing Science*, Spring 1974, pp. 322–331.
- Hoffmann M. – Kozak A. – Veres J.* (2001): Piackutatás, Műszaki Kiadó, Budapest
- Hofmeister T. Á.* (2003): Fogyasztói magatartás, AULA, Budapest
- Iso-Ahola, S.E. – Hatfield, B.* (1986): Psychology of Sports: A Social Psychological Perspective, William C. Brown Co.
- Kassarjian, H.H.* (1977): Content Analysis in Consumer Research, *Journal of Consumer Research*, Vol. 4 June
- Katzmarzyk, P. T – Gledhill, N. – Shephard Roy J.* (2002): The Economic Burden of Physical Inactivity in Canada, *Canadian Medical Association Journal*, November 28, 2002; Vol. 163, Nr. 11; pp. 1435–1440.
- Kenyon, G. – McPherson, B.* (1974): An Approach to the Study of Sport Socialization, *International Review of Sport Sociology*, pp. 127–138.
- Martin, D.E. – Dodder, R.A.* (1991): Socialization Experiences and Level of Terminating Participation in Sports, *Journal of Sport Behaviour*, Vol. 14, pp 113–127, June
- Mulvihill, C. – Rivers, K. – Aggleton, P.* (2000): Views of young people towards physical activity: determinants and barriers to involvement, *Health Education*, Vol. 100, Nr. 5, pp 190–199
- Neulinger, A.* (2007): Social Environment and Sport Consumption, Dissertation, Budapest
- Snyder, E. – Spreitzer, E.* (1973): Family Influence and Involvement in Sports, *Research Quarterly*, 44 (3), pp. 249–255.
- Stokowski, P.A.* (1995): Leisure in Society – A Network Structural Perspective, Mansell Publishing Limited, New York
- Töröcsik M.* (1998): Funkcionális és szimbolikus fogyasztás, *Marketing és Menedzsment*, Vol. 32, pp. 45–50, 1998. október
- Wann, Daniel L.* (1997): Sport psychology, Prentice Hall Inc. pp. 2–3., 42–55.
- Ward, J.C. – Reingen, P.H.* (1990): Sociocognitive Analysis of Group Decision Making among Consumers, *Journal of Consumer Research*, Dec 1990, pp. 245–262.
- Woolger, C. – Power, T. G.* (1993): Parent and Sport Socialization: Views from the achievement literature, *Journal of Sport Behavior*, Vol. 16, Sept, pp. 171–190.

Cikk beérkezett: 2008. 4. hó.

Lektor vélemény alapján véglegesítve: 2008. 5. hó